

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

Матвієнко В. В.,

аспірант Донецького державного університету управління,
м. Маріуполь

Визначено мету, завдання та основні принципи державного регулювання формування ринку залізничних транспортних послуг. Запропоновано структуру вертикально інтегрованого управління залізничним транспортом в Україні. Досліджено проблеми вітчизняної залізничної галузі та визначено стратегічні напрямки розвитку державного регулювання залізничним транспортом в умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Ключові слова: механізм державного регулювання, держане управління, транспортна система, залізничний транспорт, конкурентоспроможність.

Matviienko V. V.,

Postgraduate student of Donetsk State University of Management,
Mariupol

MAIN DIRECTIONS OF STATE REGULATION DEVELOPMENT OF RAIL TRANSPORT IN UKRAINE

The goal, objectives and basic principles of government regulation of formation of rail transport services market are defined in the article. The structure of vertically integrated management of rail in Ukraine is proposed. The problems of the domestic rail industry are investigated and the strategic directions of government regulation of rail transport in the conditions of globalization and integration processes are defined.

Key words: mechanism of government regulation, public administration, transport system, railways, competitiveness.

Постановка проблеми. Транспортна система є однією з базових галузей економіки, стабільне та ефективне функціонування якої забезпечує необхідні умови обороноздатності, національної безпеки, цілісності держави, підвищення рівня життя населення, а також надходжень до Державного бюджету України. Державне регулювання транспортної галузі передбачається на всіх видах транспорту. Воно має своїм завданням організаційно забезпечити подальший розвиток та удосконалення діяльності транспортної системи України і на цій основі сприяти більш повному задоволенню матеріальних і культурних потреб суспільства. Залізничний транспорт є складовою єдиної транспортної системи України.

Зважаючи на особливу роль залізничного транспорту в економіці країни та добробуті населення, наявність значної кількості проблем у галузі, необхідним є визначення напрямів державного регулювання щодо охорони та розвитку залізничного транспорту, підвищення його експлуатаційних можливостей та конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у дослідження механізмів та методології державного регулювання розвитку вітчизняного залізничного транспорту зробили такі дослідники, як В. П. Гудкова [1], Л. А. Кучерина [3], В. В. Мороз [4], О. Г. Кубай [4], Н. О. Шустікова [5]. Проте складність та важливість державного регулювання розвитку залізничного транспорту обумовлює необхідність проведення подальших досліджень даної проблеми.

Метою статті є визначення основних напрямів державного регулювання залізничним транспортом України для вирішення існуючих проблем у залізничній галузі та підвищення конкурентоспроможності українських залізниць на ринку транспортних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективний розвиток залізничного транспорту, який складає основу транспортної системи країни, є необхідною умовою сталого функціонування всіх галузей економіки, забезпечення статусу України як великої транзитної держави, сприяння її соціального та економічного зростання, економічної безпеки та обороноздатності. Залізничний транспорт порівняно з іншими галузями є сферою з найбільшою часткою державної власності і високим рівнем адміністрування всіх транспортних відносин.

Залізничний транспорт має значну кількість суб'єктів і об'єктів. Тому діяльність суб'єктів господарювання та суб'єктів управління з питань використання відповідних об'єктів (засобів) залізничного транспорту регулюється значною кількістю нормативно-правових актів.

Основні правові, економічні та організаційні засади діяльності залізничного транспорту визначають закони України "Про транспорт", "Про залізничний транспорт", Статут залізниць України, Правила технічної експлуатації залізниць України, Інструкція про норми і порядок відведення земель для залізниць і використання смуги відведення, технічне завдання на виконання робіт по інвентаризації земель, оформленню права користування землею та ін. [6].

У Законі України "Про залізничний транспорт" наведено поняття залізничного транспорту як виробничо-технологічного комплексу організацій і підприємств залізничного транспорту загального користування, призначеного для забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності тощо [2].

Дослідження механізмів державного регулювання розвитку залізничного транспорту має не тільки вагомe значення, але й свої особливості. По-перше, регулювання має оперативний характер, бо пов'язане з рухом, а тому й механізми регулювання мають постійно враховувати мінливе середовище. По-друге, прийняття регулятивних рішень здебільшого відбувається в умовах випадкових явищ і конкретних ситуацій, часто керуючись власним досвідом та інтуїцією, здатністю до розумного ризику, самостійного знаходження управліннями потрібних джерел [4].

Основною метою державного регулювання залізничної галузі є задоволення потреб інноваційного соціально-орієнтованого розвитку економіки і суспільства.

Головне завдання держави у сфері функціонування і розвитку залізничного транспорту визначається як створення умов для економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національної економіки і якості життя населення через забезпечення доступу до безпечних і якісних транспортних послуг. Основні принципи державного регулювання формування ринку залізничних транспортних послуг представлено на рис. 1.

Управління в галузі залізничного транспорту має забезпечувати своєчасне, повне та якісне задоволення потреб населення і суспільного виробництва в перевезеннях та потреб оборони України; захист прав громадян під час їх транспортного обслуговування; безпечне функціонування транспорту; додержання необхідних темпів і пропорцій розвитку національної транспортної системи; захист економічних інтересів України та законних інтересів підприємств і організацій транспорту і споживачів транспортних послуг; створення однакових умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту; обмеження монополізму та розвиток конкуренції; координацію роботи різних видів транспорту; ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту та охорону навколишнього природного середовища від шкідливого, впливу транспорту (ст. 3 Закону України "Про транспорт").

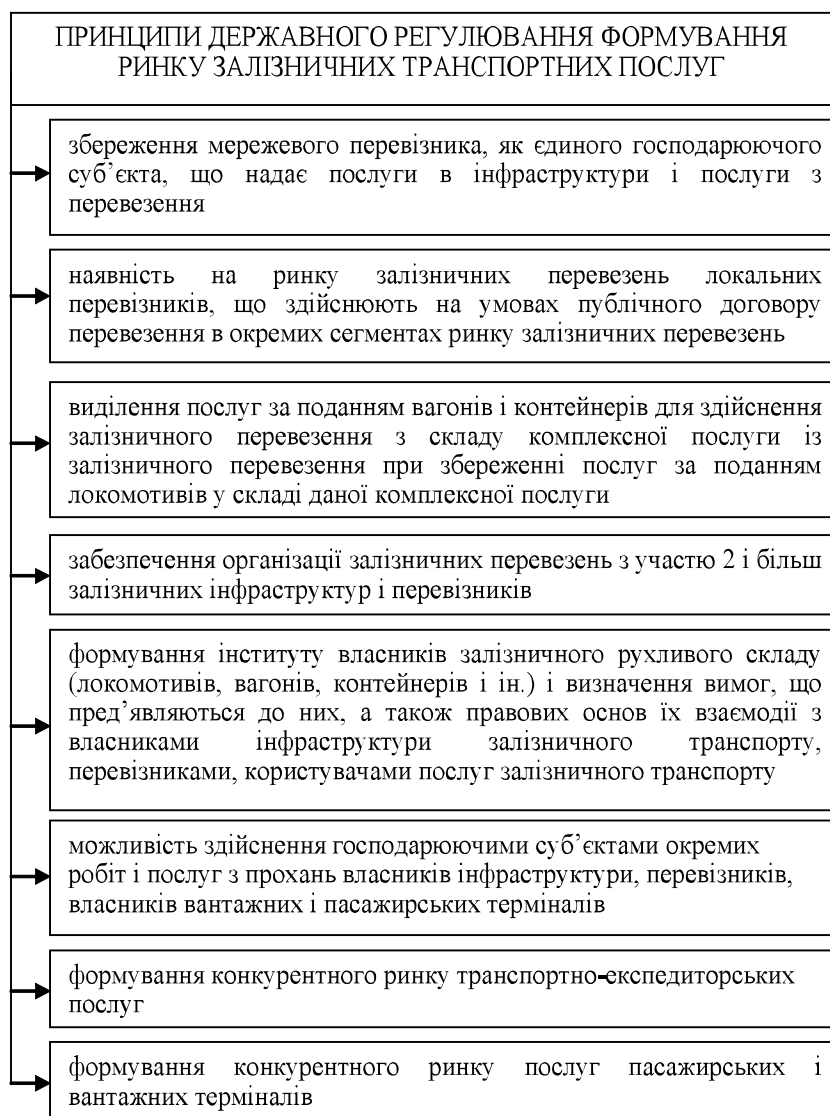

Рис. 1. Принципи державного регулювання формування ринку залізничних транспортних послуг (на основі [1])

Зазначені цілі й завдання управління реалізуються в процесі повсякденного функціонування спеціально уповноважених на це органів управління, які пов'язані з підприємствами транспорту управлінськими відносинами і наділені управлінськими функціями.

Механізм державного управління залізничною галуззю є досить складним з розгалуженою системою органів державного регулювання. Кожен з яких виконує відповідні функції. Завдання державного управління реалізуються в процесі повсякденного функціонування органів управління, зв'язаних з підприємствами транспорту управлінськими відносинами. Нижче схематично зображена діюча нині структура управління залізничним транспортом України (рис. 2.).

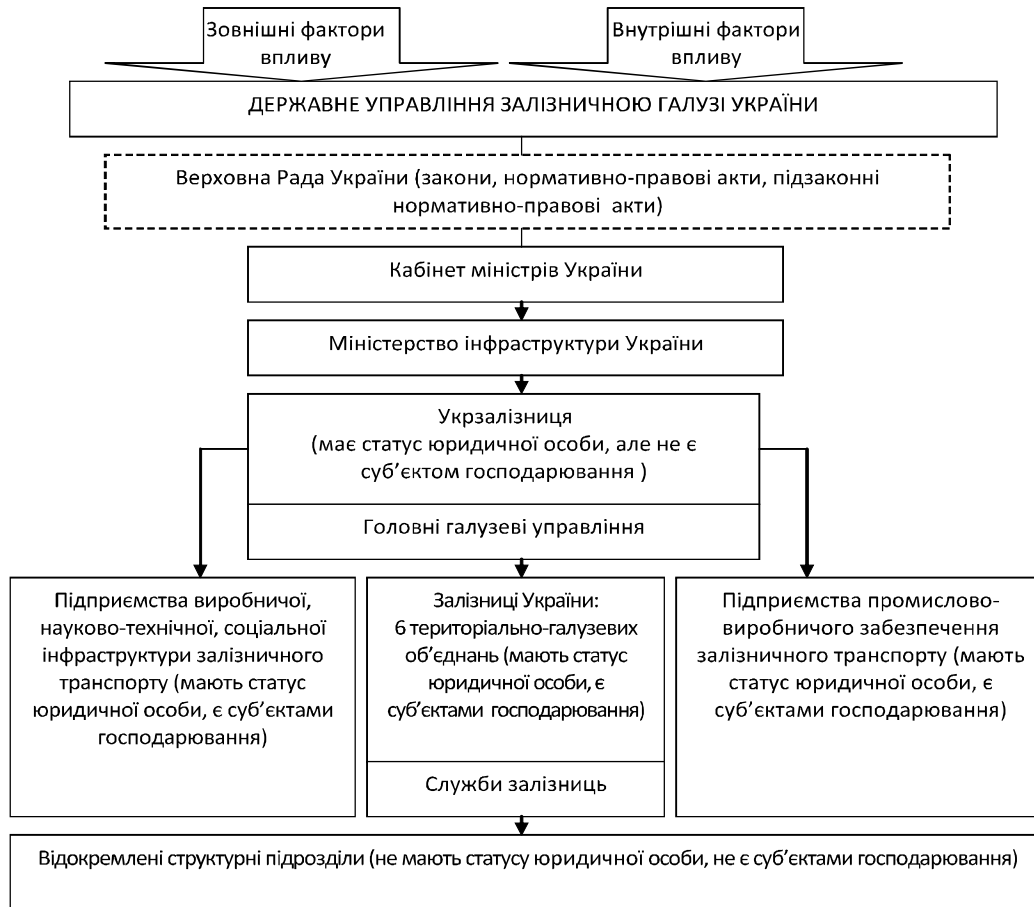

Рис. 2. Структура вертикально інтегрованого управління залізничним транспортом України

Розбудова ринкових відносин вимагає змін у державному регулюванні всіх сфер життєдіяльності країни, зокрема залізничного транспорту. Серед ключових проблем державного управління залізничною галуззю можна виділити: неурегульованість питань компенсації збитків залізниць від нерентабельних приміських перевезень при контролі їх замовників за дотриманням економічно обґрунтованих витрат; відсутність ефективного механізму реалізації вимог чинного законодавства стосовно державного фінансування придбання пасажирського рухомого складу; збільшення собівартості перевезень вантажів експортноорієнтованих галузей порівняно з автотранспортом; невідповідність якості обслуговування вантажовласників та пасажирів європейським вимогам, низька швидкість перевезень, постійне збільшення частки транспортної складової у собівартості продукції, значний ступінь державного регулювання залізничного сектору економіки тощо.

Найважливішим стратегічним напрямом державного регулювання розвитку залізничної транспортної системи є збалансований розвиток інфраструктури транспорту. Реалізація цього напрямку означає узгоджений комплексний розвиток всіх елементів транспортної інфраструктури на основі аналізу статистики і використання математичних методів прогнозування потреб секторів економіки і населення в послугах транспорту, побудови транспортно-економічного балансу, прогнозування динаміки вантажної бази, аналізу моделей розвитку транспортної системи з метою вибору оптимально збалансованих варіантів [4].

Систематизуючи проблеми залізничної галузі та ключові стратегічні напрямки розвитку в умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів, визначимо основні напрями державного регулювання залізничним транспортом України: створення ринку транспортних послуг; забезпечення технологічної та екологічної безпеки транспорту; активізація міжнародної діяльності транспортних підприємств, створення власної інформаційної бази щодо кон'юнктури світового фінансового ринку (табл. 1).

Таблиця 1
Основні напрями державного регулювання залізничним транспортом України

<i>Напря́м</i>	<i>Характеристика</i>
Створення ринку транспортних послуг	Розвиток транспортної мережі, розбудова міжнародних транспортних коридорів, впровадження швидкісного залізничного пасажирського сполучення між найбільшими містами; створення сприятливого інвестиційного клімату; створення правової бази транспортної діяльності і контроль за дотриманням законодавства; контроль і економічне регулювання ринку транспортних послуг для забезпечення їх доступності, якості, соціальних нормативів; вдосконалення тарифно-цінового регулювання та фіскальної політики; скорочення державної участі в транспортній діяльності, розподіл потенційно-конку rentних і природно-монопольних видів діяльності, скорочення монопольного сектора
Забезпечення технологічної та екологічної безпеки транспорту	Технічна та технологічна модернізація транспорту, прискорене оновлення рухомого складу; впровадження прогресивних транспортних технологій, підвищення рівня безпеки руху
Активізація міжнародної діяльності транспортних підприємств	Гармонізація законодавства в галузі відповідно до положень міжнародних конвенцій та угод, а також наближення до транспортного законодавства ЄС; впровадження європейських технічних і екологічних стандартів до транспортних засобів; розвиток взаємодії в рамках транскордонного регіонального співробітництва (Нижній Дунай, Карпати)
Створення власної інформаційної бази щодо кон'юнктури фінансового ринку	Формування галузевих програм наукових, проектних і проектно-конструкторських розробок, впровадження в практику досягнень науки і техніки та нових технологій

Реалізація зазначених напрямків та проведення ринкових перетворень на залізничному транспорті сприятиме прискоренню темпів європейської інтеграції, налагодженню більш тісного міжнародного економічного співробітництва та підвищенню конкурентоспроможності українських залізниць на ринку транспортних послуг.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі проведеного дослідження особливостей державного регулювання залізничним транспортом України визначено мету, головні завдання та принципи державного регулювання залізничної галузі.

Враховуючи основні правові, економічні та організаційні засади механізму державного управління залізничною галуззю запропоновано структуру вертикально інтегрованого управління залізничним транспортом України.

Доведено необхідність удосконалення державного регулювання залізничним транспортом в умовах розбудови ринкових відносин. Систематизуючи проблеми залізничної галузі та ключові стратегічні напрямки розвитку в умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів визначено основні напрями державного регулювання залізничним транспортом України:

- створення ринку транспортних послуг;
- забезпечення технологічної та екологічної безпеки транспорту;
- активізація міжнародної діяльності транспортних підприємств,
- створення власної інформаційної бази щодо кон'юнктури світового фінансового ринку.

Реалізація зазначених напрямків дозволить підвищити конкурентоспроможність українських залізниць та прискорити темпи європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Гудкова В. П. Структурно-функціональний аналіз державного регулювання розвитку залізничного транспорту / В. П. Гудкова, Ю. О. Тютюн // Залізничний транспорт : зб. наук. праць ДЕУТ. – 2015. – Вип. 33. – С. 70–77. (Серія “Економіка і управління”).
2. Закон України “Про залізничний транспорт” від 04.07.1996 р. № 273/96-ВР [Електронний ресурс] // Законодавство. Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Кучерина Л. А. Державне регулювання розвитку залізничного транспорту [Електронний ресурс] / Л. А. Кучерина // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2391>.
4. Мороз В. В. Особливості державного регулювання розвитку залізничного транспорту [Електронний ресурс] / В. В. Мороз, О. Г. Кубай // Архів наукових публікацій. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Tecnic/4_106325.doc.htm.
5. Шустікова Н. О. Стратегія державного управління у сфері залізничного транспорту [Електронний ресурс] / Н. О. Шустікова // Економічний блок досліджень / Науковий клуб “Scientific club”. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2013_05_30_31_kampodilsk/ekonomichnij_blok_doslidzhen/strategija_derzhavnogo_upravlinnja_u_sferi_zaliznichnogo_transportu/31-1-0-707.

Надійшла до редколегії 25.03.2016 р.